

Nasjonalt program for digital deltakelse

Økt digital deltakelse og kompetanse
i befolkningen

Kommunal- og
moderniseringsdepartementet

Deltasenteret

difi Direktoratet for
forvaltning og IKT

IKT NORGE

 Nasjonalbiblioteket

 NorSIS
Norsk senter for
informasjonssikring

 Norsk Bibliotekforening

 Seniornett

VOX NASJONALT FAGORGAN
FOR KOMPETANSEPOLITIKK

Programbeskrivelse

2015-2017

1. Ulik digital deltakelse i dag

Norge er et av de fremste landene i verden når det gjelder tilgang på IKT-utstyr og tilgang og bruk av internett. I flg. SSBs Norske mediebarometer 2013 har 85 prosent av de mellom 9 og 79 år brukt internett i løpet av en gjennomsnittsdag. Bruken er høyst blant de yngste og de mellom 16 og 44 år (95 prosent), mens 52 prosent i aldersgruppen 67-79 år sier at de bruker internett på en vanlig dag.

1 av 3 av de eldre mellom 67-79 år oppgir at de har tilgang til et nettbrett, året før var det bare 9 prosent i denne aldersgruppe. Ukentlig internettbruk har også økt fra 52 prosent i 2010 til 62 prosent i 2013 for samme aldersgruppen. Denne utviklingen viser at mange norske eldre også henger med i vår digitale hverdag og ser fordeler ved å ta i bruk nye digitale verktøy.

Eldre over 80 er ikke med i SSBs undersøkelse men SIFO-rapport 5-2014 og Difi notat 2014:05 viser tydelig at mange eldre fra slutten av 60-årene og oppover henger etter i bruk av internett. Samtidig viser disse studiene at mange eldre nettbbrukere ønsker å videreutvikle egen IKT-kompetanse og at de fleste ønsker å gjøre dette via kurs.

Men tallene fra SSB viser også en annen virkelighet. Det er klare forskjeller i bruk og tilgang mellom kvinner og menn og mellom de med lavere og høyere utdanning. I tillegg vet vi at det er mange som fortsatt ikke henger helt med i vår digitale hverdag. Det kan ha konsekvenser for effektivisering av offentlig sektor, spesielt når det fra 2014 er lagt opp til at digital kommunikasjon skal være hovedregelen når offentlige myndigheter skal kommunisere med innbyggerne. På sikt kan dette også utvikle seg til et demokratisk problem siden digital kompetanse er en grunnleggende ferdighet som alle innbyggere i et moderne samfunn må ha.

De antatte mest sårbare gruppene er i hovedsak førstegenerasjons innvandrere fra ikke-vestlige land, eldre over 80, funksjonshemmede spesielt blinde/svaksynte og de utenfor arbeidslivet bl.a. trygdede/hjemmeværende.

Å være digitalt kompetent betyr mer enn å ha tilgang på og kunne bruke IKT. Det handler også om å være kompetent nok til bl.a. å stoppe forsøk på svindel via e-post, sikre, beskytte personlig informasjon og hindre spredning av bilder eller hindre ubevisst spredning av ondsinnet programvare. Dette handler om digital dømmekraft og kommer ikke ferdig installer når du kjøper ny pc.

Den økende digitaliseringen både i offentlig og privat sektor krever at kommunikasjon, informasjon og transaksjoner skjer gjennom digitale kanaler og på digitale arenaer.

2. Digital deltakelse for alle

Digital deltakelse og kompetanse i befolkningen er en viktig forutsetning for å oppnå verdiskaping og vekst i samfunnet generelt. Norge er verdensledende når det gjelder befolkningens tilgang til, og bruk av IKT, men det er fortsatt store grupper som ikke deltar digitalt.

Med etableringen av *Program for økt digital deltakelse og kompetanse* ønsker myndighetene å styrke samarbeidet og øke innsatsen som i dag gjøres av ulike offentlige virksomheter, IKT-næringen og frivillige organisasjoner. Programmet vil bygge videre på eksisterende kompetanse og ressurser, styrke organiseringen av opplæringstilbudene som eksisterer, og sørge for at flere av tilbudene blir tilgjengelige over hele landet. De som ikke deltar digitalt i dag må motiveres og få større oppmerksomhet. Vi må ha fokus på brukerne som ikke deltar og de som har svak kompetanse. Med felles innsats vil vi senke terskelen for digital deltakelse og styrke den digitale dømmekraften.

Et stadig mer digitalisert samfunn innebærer en felles forpliktelse (både offentlig, privat og frivillig) til å hjelpe innbyggerne og virksomhetene som av en eller annen grunn har problemer med å benytte seg av det digitale tilbudet.

For å øke kraften og målrette den samlede innsatsen som i dag legges ned på området har KMD etablert et toårig program for å øke befolkningens digitale deltagelse og kompetanse. Det legges her opp til et forpliktende samarbeid mellom sentrale aktører i offentlig, privat og frivillig sektor som allerede arbeider på området. Ved å bygge videre på eksisterende kompetanse og ressurser og styrke innsatsen på tvers, vil vi kunne bidra til at langt flere enn i dag får mulighet til å ta i bruk internettbaserte tjenester og verktøy.

3. Digital kompetanse

Digital kompetanse er definert (bl.a. i Meld.St. 23 (2012-2013) *Digital agenda for Norge – IKT for vekst og verdiskaping* som:

Digital kompetanse er evnen til å forholde seg til og bruke digitale verktøy og medier på en trygg, kritisk og kreativ måte. Digital kompetanse handler både om kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Det dreier seg om å kunne utføre praktiske oppgaver, kommunisere, innhente eller behandle informasjon. Digital dømmekraft, slik som personvern, kildekritikk og informasjonssikkerhet, er også en viktig del av den digitale kompetansen. (s. 18)

EU har trukket frem digital kompetanse som en av åtte ferdigheter som er sentrale for livslang læring. (*EU-kommisjonen (2006): Key Competences for Lifelong Learning - European Reference Framework*).

4. Visjon og hovedmål

Visjon

Det store gevinstpotensialet som ligger i digitalisering nås ikke dersom deler av befolkningen ikke kan, eller av ulike grunner ikke ønsker, å bruke de nye digitale tjenestene. Norge har gode muligheter for å heve kompetansen blant svake og ikke-brukere av IKT. Offentlig sektor har høy tillit i befolkningen og kommunikasjonen mellom næringsliv, offentlige myndigheter og frivillige organisasjon er i hovedsak preget av god dialog.

Visjonen for programmet er basert på grunntanken at høy grad av digital deltakelse blant befolkningen sikrer at effektiv digital kommunikasjon kan finne sted mellom innbyggerne og offentlig sektor.

Hver innbygger skal være i stand til å nyttiggjøre seg digitale tjenester fra næringslivet og fra offentlig sektor og samtidig være i stand til å delta i det offentlige ordskifte og sikre kunnskaper om plikter og rettigheter knyttet til bl.a. folkestyre, valg, personvern og rettssikkerhet.

For at innbyggerne skal få fullt utbytte av digitale tjenester krever dette at både offentlig og privat sektor tilrettelegger tjenestene slik at terskelen for deltakelse blir lavest mulig uten at dette går på bekostning av sikkerhet og kvalitet.

Digital kompetanse kan i tillegg bidra til livslang læring, bedre forståelse for datasikkerhet og sosiale normer på internett og bidra til at innbyggerne tar informerte valg.

Norge skal være et av de fremste landene i verden knyttet til antallet innbyggere som deltar digitalt uavhengig av alder, kjønn, bosted, utdanning og yrkesdeltakelse.

Hovedmål

Innen utgangen av 2017 skal programmet ha bidratt til en markant nedgang i antallet innbyggere som i dag er svake brukere eller ikke-brukere av internett og digitale verktøy.

Programmet for digital deltakelse skal bl.a. sørge for at:

- Det etableres samarbeidsarenaer der næringsliv, offentlige virksomhet og frivillige organisasjoner kan møtes for å utveksle erfaring, kunnskap og etablere konkrete samarbeidsprosjekter.
- Det etableres et tettere samarbeid med de kommunale bibliotekene for å utnytte kunnskapen og erfaringene deres til å øke motivasjonen og bistå svake brukere og ikke-brukere av IKT slik at de kan veilede disse til de mest hensiktsmessige opplæringstiltakene.
- Det gjennomføres informasjonskampanjer som bidrar til å sette fokus på å få flere til å benytte internett og digitale verktøy.
- Å samle ressursen som kan brukes for å heve den digitale kompetansen hos aktuelle målgrupper på et eget nettsted.

- Aktuelle opplæringstiltak vurderes og om det er behov for nye som gjøres fritt tilgjengelig for alle som ønsker å benytte disse.
- Det skjer formidling av læring, tiltak og beste praksis-eksempler fra programmet til departementene, offentlige virksomheter, næringslivet og frivillige organisasjoner.

Målindikator

En tydelig nedgang i antallet svake brukere/ikke-brukere av IKT slik dette måles på flere ulike måter av bl.a. SSB, PIAAC, Deltasenteret/SIFO og Difi ved utgangen av 2017.

Målgrupper

Hovedmålgruppene for programarbeidet fram til 2017 er basert på de sårbare gruppene slik de er identifisert i bl.a. SIFO/Deltasenteret rapport 2 og 5 i 2014 og statistikk fra SSB.

- Eldre over 65 år.
- De som står utenfor arbeidslivet bl.a. trygdede/hjemmeværende.
- Førstegenerasjons innvandrere fra ikke-vestlige land med spesielt fokus på kvinner.
- Mennesker med ulike nedsatte funksjonsevner.
- Alle andre svake brukere og ikke-brukere av IKT fra ulike målgrupper.

Roller og funksjon

Programmet skal operere frittstående. Gjennomslag for programmet fordrer uavhengighet, god legitimitet og mulighet til å jobbe fleksibelt på tvers av forvaltningsgrenser, sektorer og bransjer.

Programmets funksjon er å være en pådriver og tilrettelegger som gjør det lettere å øke den digitale deltakelsen og kompetanse hos befolkningen i Norge. Dette skal oppnås gjennom kunnskapsbaserte og målrettede tiltak og aktiviteter. Disse skal primært utarbeides av programgruppedeltakerne i samarbeid med ulike partnere fra ulike sektorer.

Kartleggingsrapporten fra Damvad

(https://www.regjeringen.no/contentassets/88b4acf5209b4a15b43580ff557e2ebe/tiltak_digital_deltagelse.pdf) viser at det er en rekke aktører i Norge som arbeider med digital deltakelse og kompetanse men at tilbudet til de som har svake digitale ferdigheter er begrenset i omfang. Det blir også fremhevet viktighet av synergi og kvalitetsheving ved utvikling av felles veiledende standarder og nivådefinisjoner. Programmet skal jobbe for å utvikle dette.

5. Delmål og resultatmål/-krav

Gjennom delmål og resultatmål vil arbeidet til programmet bli presentert

Programlederen skal på vegne av programgruppen utarbeide årlige handlingsplaner slik at målene blir forankret under Kommunal- og moderniseringsdepartementets ansvarsområde.

DELMÅL 1. SAMARBEIDSARENAER FOR ØKT DIGITAL DELTAKELSE

Innen utgangen av januar 2017 skal det gjennomføres 3 nasjonale samarbeidsarenaer, eller møteplasser. Her skal næringsliv, offentlige virksomhet og frivillige organisasjoner møtes for å utveksle erfaring, kunnskap og etablere konkrete tiltak og aktiviteter.

Det skal etableres samarbeidsarenaene eller møteplassene hvor næringsliv, offentlige virksomheter og frivillige organisasjoner kan treffes for både utveksling av kunnskap og for å utvikle tiltak og aktiviteter i fellesskap som kan bidra til øke den digitale deltakelsen hos målgruppene.

Programmets rolle er å være en pådriver og gjøre det lettere å identifisere, forankre, tilrettelegge og bidra til gjennomføring av aktiviteter og tiltak knyttet til samarbeidsarenaene. De nasjonale samarbeidsarenaene bør fordeles geografisk slik at de avholdes regionalt i Sørøst Norge, Midt-Norge og Nord-Norge.

I arbeidet med å løfte den digitale deltakelsen og kompetansen hos grupper med svak IKT-kompetanse er det viktig å samarbeide med aktører som tilbyr ulike former for helse- og velferdsteknologi rettet mot eldre og kronisk syke. Her er det samarbeidsmuligheter knyttet til grunnleggende opplæring i bruk av digital teknologi.

Resultatmål:

1. 3 nasjonale samarbeidsarenaer skal gi resultater via økte tiltak og aktiviteter på nasjonalt plan knyttet til økt digital deltakelse.
2. Minst en større konkret aktivitet eller et konkret tiltak skal gjennomføres og synliggjøres etter hvert samarbeidsmøteplass.
3. Samarbeidsarenaene skal gi bedre samhandlingseffekt ved at det åpnes en bedre og tydeligere dialog og vilje til samarbeid på tvers av sektorene.

DELMÅL 2. BEDRE KOORDINERING OG SAMARBEID MED OG MELLOM DE KOMMUNALE BIBLIOTEKENE

Det etableres et tettere samarbeid med de kommunale bibliotekene. Dette for å utnytte kunnskapen og erfaringene de har til å øke motivasjonen og bistå svake brukere og ikke-brukere av IKT. Målet er å bidra til at disse kan gi best mulig veiledning og kurs.

Programmet skal bidra til bedre formidling av opplæringstiltak slik at beste praksis gjøres tilgjengelig for alle de kommunale bibliotekene og andre opplæringsinstitusjoner som ønsker å bruke disse. I dag finnes det mange gode lokale opplæringstiltak men få av disse er delt og tatt i bruk av andre kommunale biblioteker i landet.

Resultatmål:

1. Programmet skal dokumentere og formidle opplæringstiltak som vurderes som de beste rettet mot de aktuelle målgruppene via de kommunale bibliotekene.
2. Opplæringstiltakene skal deles og være tilgjengelige for alle andre som ønsker å bruke de i ulike sammenhenger.
3. Programmet skal dele evaluering av disse opplæringstiltakene med aktuelle departementer, andre offentlige virksomheter og alle andre aktører fra ulike sektorer som ønsker det.
4. Beste praksis-tiltakene skal synliggjøres på viktige møteplasser og aktuelle nasjonale og regionale konferanser.

DELMÅL 3. INFORMASJONSKAMPANJER

Det skal gjennomføres informasjonskampanjer som bidrar til å sette fokus på å få flere til å benytte internett og digitale verktøy.

Programmet skal sørge for oppmerksomhet og vekke motivasjon hos svake brukere og ikke-brukere av IKT og samtidig markedsføre hvor man kan få hjelp.

Arbeidet skal bygge på et samarbeid mellom programgrupped medlemmene og andre aktører som ønsker å delta med ressurser for å oppnå det samme. Det skal også satses på målrettet og effektiv kommunikasjon underveis i arbeidet, særlig gjennom bruk av sosiale medier og andre informasjons- og samarbeidskanaler.

Resultatmål:

1. 2 større nasjonale informasjonskampanjer skal gjennomføres i programperioden for å øke den digitale deltakelsen via motivasjon og informasjon om hvor man kan få hjelp, veiledning og opplæring.
2. Programmet skal bidra med støtte til regional og lokal spredning av kunnskap og informasjon om aktiviteter og tiltak.
3. Det skal utarbeides minst én til to saker hvert kvartal som skal kanaliseres gjennom programgruppens medlemmer eller andre samarbeidspartnere, eventuelt via medieutspill, kronikker, gjennom sosiale medier eller en kombinasjon av disse.

4. Effekten av informasjonskampanjene, medieinnsatsen skal evalueres i form sammen med programmets totale måloppnåelse i form av en evalueringsrapport ved programmets slutt.

DELMÅL 4. SAMLE OPPLÆRINGSRESSURSENE

Å samle ressursene som kan brukes for å heve den digitale kompetansen hos aktuelle målgrupper på et eget nettsted.

Basert på erfaringene fra tilsvarende program i Danmark og Sverige bør aktuelle opplæringsressurser samlet på et felles nettsted slik at det er lett å finne for aktuelle samarbeidspartnere. Dette betyr ikke nødvendigvis at sluttbruker vil kjenne til dette nettstedet men at programmets samarbeidspartnere laster opp, henter og deler ressurser fra dette nettstedet.

Resultatmål:

1. Opprette et eget nettsted, for eksempel digidel.no (digitaldeltaking.no, digitaldeltakelse.no og digitaldeltagelse.no vil peke til samme nettsted) hvor konkrete opplæringsressurser inkl. videoer kan lastes opp og deles mellom deltakere i programmet. Kunnskapsdelingen via nettstedet må baseres på at det i stor grad er selvdrevet og ikke krever for mye administrasjon.
2. Ved programmets slutt skal det vurderes om nettressursene skal videreføres og fortsatt markedsføres basert på bruksanalyse.

DELMÅL 5. EVALUERE AKTUELLE OPPLÆRINGSTILTAK OG VURDERE NYE

Programmet skal vurdere aktuelle opplæringstiltak og vurdere utviklingen av nye som gjøres fritt tilgjengelig for alle som ønsker å benytte disse.

Innenfor den økonomiske rammen som programgruppen har til rådighet skal det bli vurdert om dagens tilgjengelige opplæringstiltak bør endres eller forsterkes for å legge til rette for at flere blir digitale deltakere i samfunnet.

Resultatmål:

1. Programmet skal gjennomgå og vurdere dagens tilgjengelige opplæringstiltak knyttet til digital deltakelse. Evalueringen bør utføres av en ekstern aktør.
2. Basert på resultatene fra evalueringen skal det vurderes behov for tilgjengeliggjøring og formidling av eksisterende tiltak vs. behovet for utvikling av nye tiltak.

DELMÅL 6. FORMIDLING AV LÆRING, TILTAK OG BESTE PRAKSIS

Formidling av læring, tiltak og beste praksis fra programmet til departementene, offentlige virksomheter, næringslivet og frivillige organisasjoner.

Programmet skal være en tydelig formidler av læring, tiltak, eksempler på beste praksis slik at aktører fra ulike sektorer får økt kunnskap om metoder, veiledninger og virkemidler som er effektive både pedagogisk og mht. ressursutnyttelse for å øke den digitale deltakelsen og kompetansen blant målgruppene. Endringer i befolkningens digitale deltakelse og kompetanse må følges opp mot målindikator som nevnt ovenfor i avsnitt 4.

Resultatmål:

1. Programmet skal etablere og legge til rette for kunnskapsbygging og erfaringsutveksling både mellom samarbeidspartnerne og eksterne interessenter.
2. Programgruppens medlemmer, samarbeidspartnere, relevante departementer og offentlige virksomheter skal løpende orienteres om tiltak og beste praksis.
3. Programmet etablerer et eget nyhetsbrev som interessenter kan abonnere på.
4. Tiltak og beste praksis-eksempler fra programarbeidet skal synliggjøres og presenteres på minst 1 nasjonal og 2 regionale toneangivende konferanser årlig.
5. Der skal foreligge en sluttevaluering av programmet når programmet avsluttes ultimo januar 2017.

6. Organisering av programmet

Programeier

Programmet for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen organiseres som en nasjonal dugnad og spleiselag. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) har ansvaret for ledelsen av programmet og oppnevningen av programlederen og sekretær for programgruppen. KMD er ansvarlig for programmets rammebetingelser inkludert budsjettansvar.

Programgruppen

Programgruppen består av Bufdir/Deltasenteret, Difi, IKT-Norge, Nasjonalbiblioteket, Norsk bibliotekforening, NorSIS (slettmeg.no), Seniornett og Vox. Programgruppen ledes av programlederen fra KMD.

Programleder

Programlederen leder programgruppen og har hovedansvaret for å etablere og lede programmet i tråd med programeier og styringsgruppens retningslinjer og økonomiske rammer. Programleder rapporterer til styringsgruppen.

Styringsgruppen

Deltakere:

Arbeids- og sosialdepartementet (ASD), Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD), Justis- og beredskapsdepartementet (JD), Kulturdepartementet (KUD), Kunnskapsdepartementet (KD), Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) og Samferdselsdepartementet (SD).

Styringsgruppen ledes av KMD (embetsmannsnivå).

Styringsgruppen har ansvaret for overordnede strategiske beslutninger og følge opp programmets faglige kvalitet og fremdrift.

Samarbeidspartnere

I tillegg til programgruppen inviteres samarbeidspartnere og relevante nøkkelaktører inn i arbeidet som programmets partnere og finansielle bidragsytere.

Sekretariat

KMD sørger for programmets sekretariat. Sekretariatet skal i samarbeid med programleder sørge for tilstrekkelig dokumentasjon, rapportering og arkivering.

Eventuelle undergrupper som blir nedsatt av programgruppen må opprette sin egen sekretariatsordning.

Budsjett, regnskap og rapportering

Programleder er ansvarlig for programmets budsjett. Budsjettet skal godkjennes av programeier og styringsgruppen. Programleder er ansvarlig for å føre regnskap for alle påløpne utgifter i programmet.

Budsjett og regnskap skal settes opp, og innleveres i tråd med, de krav og tidsfrister som stilles fra KMD.

Finansiering

Alle som ønsker å delta i programmet er selv ansvarlig for å finansiere og gjennomføre tiltak og aktiviteter i tråd med den enkelte virksomhets egne budsjetter.

KMD finansierer programleders lønn, overheadkostnader mv., utgifter til sekretariat og administrative kostnader relatert til møter i programgruppen og samarbeidsarenaer/møteplasser.

KMD har, innenfor programmets ramme, anledning til å bidra til finansieringen av større omforente tverrsektorielle tiltak og aktiviteter. Ut over dette vil KMD, som programeier, forutsette at alle involverte virksomheter/aktører bidrar økonomisk til gjennomføringen av programmets tiltak og aktiviteter. Dette kan for eksempel skje i form av å dekke lønnskostnadene til egen virksomhets ansatt(e) som er engasjert i konkrete aktiviteter og tiltak, eventuelt gi direkte økonomisk støtte til gjennomføring av konkrete tiltak og aktiviteter som skal gjennomføres i regi av programmet.

Programperiode fra 2015 til 2017

Programmet har to års varighet fra 26.01.2015 til 26.01.2017.

Behovet for å videreføre konkrete tiltak iverksatt i regi av programmet ut over fastsatt programperiode skal vurderes av de involverte aktørene i felleskap i løpet av 2017.

Handlingsplan

En overordnet handlingsplan med viktige milepæler utarbeides som eget vedlegg til dette dokumentet og vil bli løpende ajourført gjennom årlige handlingsplaner.